

8. Кофанов А. Применение доктрины «Снятия корпоративной вуали» в международном коммерческом арбитраже / А. Кофанов // Актуальные проблемы предпринимательского права: Выпуск 4 / под ред. А. Е. Молотникова. – М.: СТАРТАП, 2015. – С. 67–76.

9. Субсидиарная ответственность за доведение до банкротства – неудачный эквивалент западной доктрины снятия корпоративного покрова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.szrf.ru/doc.phtml?nb=edition07&issid=2013012000&docid=21>.

10. Кокарева А., Кутишенко Д. Корпоративная вуаль: танцы в темноте Слияние и поглощения. – № 12 (118). – 2012. – С. 56–61.

11. Владимир Конт Понятие «снятия корпоративной вуали» во французском праве [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.privlaw.ru/files/Tezisy_29.03.12.pdf.

12. Нанаева Э. А. Гражданско-правовая ответственность основного общества (товарищества) по обязательствам дочернего общества в праве России и Германии: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.03. – М, 2008.

13. Beck'scher Online-Kommentar. BGB. Herausgegeben von H. G. Bamberger, H. Roth. 26ed. Stand: 01.02.2013 // Beck-online. Rn.17-18; von Amim C. Op. cit. S. 1003.

14. Serick, R. Rechtsform und Realitat juristischer Personen. Tubingen. – 1955.

15. Muller-Freienfels, W. Zur Lehre vom sogenannten Durchgriff bei juristischen Personen im Privatrecht, AcP 156 (1957). – S. 522-543.

16. Nirk, R. Zur Rechtsfolgenseite der Durchgriffshaftung. Festschrift fur Walter Stimpel zum 68. Geburtstag am 29. Marz 1985. Berlin, New York, 1985. – S. 443-462.

17. Wilhelm, J. Rechtsform und Haftung bei der juristischen Person. Koln, Berlin, Bonn, Munchen. – 1981.

18. Субсидиарная ответственность за доведение до банкротства – неудачный эквивалент западной доктрины снятия корпоративного покрова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.szrf.ru/doc.phtml?nb=edition07&issid=2013012000&docid=21>.

19. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая от 30 ноября 1994 года №51-ФЗ (ред. от 02.07.2013 года) // Собр. законодательства Рос. Федерации. – 1994. – №32. – Ст. 3301.

20. Шиткина И. С. «Снятие корпоративной вуали» в российском праве: правовое регулирование и практика применения // «Хозяйство и право». – 2013. – №2.

21. Карнаух Т. Доктрина «підняття корпоративної вуалі»: сутність та перспективи застосування в Україні / Т. Карнаух // Юридична Україна. – 2013. – № 3. – С. 53–60.

22. Тай Ю. В. Снятие корпоративной вуали в частном праве : тез. для круглого стола РШЧП 29.03.2012 года / Ю. В. Тай [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.privlaw.ru/files/Tezisy_Taya_29.03.12.doc.

УДК 347.734:336.72(477)

ГАРАНТОВАНІСТЬ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В ДЕРЖАВНОМУ ОЩАДНОМУ БАНКУ УКРАЇНИ

Зінченко В. В.,

старший викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Анотація: У статті досліджуються проблеми правового регулювання відносин за договором банківського вкладу (депозиту) та гарантування прав вкладників на їх заощадження в системі установ ПАТ «Державний ощадний банк України», вносяться пропозиції по удосконаленню законодавства, що регулює правовідносини у цій сфері.

Ключові слова: банківський вклад (депозит), вкладник, власність, договір, Ощадбанк, рахунок, система гарантування вкладів фізичних осіб.

Анотация: В статье исследуются проблемы правового регулирования отношений по договору банковского вклада (депозита) и гарантирования прав вкладчиков на их сбережения в системе учреждений ПАО «Государственный сберегательный банк Украины», вносятся предложения по совершенствованию законодательства, регулирующего правоотношения в этой сфере.

Ключевые слова: банковский вклад (депозит), вкладчик, собственность, договор, Сбербанк, счёт, система гарантирования вкладов физических лиц.

Annotation: This article explores the problems of legal regulation of relations under the contract of bank deposit (deposit) and to guarantee the rights of depositors to their savings in the facilities of PJSC «State Savings Bank of Ukraine», and make proposals to improve the legislation regulating the relations in this sphere.

Key words: bank deposit (deposit), investor, property, contract, Sberbank, the score, the system of guaranteeing deposits of individuals.

Залучення до вкладів комерційними банками грошових коштів фізичних осіб потребує не лише забезпечення прав вкладників банківських установ, але й більш чіткого закріплення в законодавстві гарантованості збереження та повернення їх заощаджень, а також удосконалення в цілому

законодавства, що регулює правовідносини в цій сфері.

Цивільно-правовий договір банківського вкладу (депозиту), який є новелою чинного Цивільного Кодексу України (далі – ЦК), сьогодні набув досить широкого застосування у банківській практиці. Саме він є тією правовою конструкцією, за допомогою якої оформлюються взаємовідносини сторін по передачі на зберігання і управління банком грошових коштів

вкладника. Сторонами цього договору є банки другого рівня (комерційні банки, в тому числі й Ощадбанк), які мають відповідну ліцензію Національного банку України (далі – НБУ) на проведення депозитних операцій і вкладники. Вкладниками ж виступають: фізичні особи – громадяни України, громадяни іноземних держав та особи без громадянства, біженці; фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності; юридичні особи; держава в особі відповідних органів.

Актуальність розгляду вказаного питання зумовлена спеціальним нормативно-правовим регулюванням відносин, що виникають у зв'язку з укладенням договору банківського вкладу (депозиту), особливостями правового статусу ПАТ «Державний ощадний банк України» і необхідністю захисту прав та інтересів його вкладників шляхом підвищення гарантій збереження та повернення вкладів фізичних осіб відповідно до умов цього договору.

Окремі аспекти проблеми, що розглядається, в юридичній літературі висвітлювались у працях таких вчених-юристів, як І. Безклубий, М. Біда, М. Брагинський, В. Вітрянський, Л. Єфімова, Є. Карманов, Н. Кузнєцова, В. Луць, П. Седугін, Г. Стрельнікова, Я. Шевченко та ін. Разом із тим, незважаючи на численні публікації, залишається багато і теоретичних, і суто практичних питань цивільно-правового регулювання відносин по залученню Ощадбанком грошових коштів фізичних осіб до банківської сфери, ефективності договору банківського вкладу (депозиту), забезпечення гарантованості прав вкладників та відновлення їх довіри до цієї банківської установи.

Метою ж статті є дослідження цивільно-правової сутності договору банківського вкладу (депозиту), визначення особливостей при укладенні його установами Державного ощадного банку України, з'ясування проблемних питань гарантованості прав фізичних осіб на зроблені заощадження і надання конкретних пропозицій по удосконаленню чинного у цій сфері законодавства.

У відповідності з інструкцією «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах», затвердженою постановою Правління НБУ від 12 листопада 2003 р. № 492 (далі – Інструкція) [1], за договором банківського вкладу (депозиту) банки відкривають своїм клієнтам вкладні (депозитні) рахунки. Згідно з п. 1.8 цієї інструкції вкладний (депозитний) рахунок представляє собою такий рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей, які передаються клієнтом в управління на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню клієнту відповідно до законодавства України та умов договору.

Державний ощадний банк України, як відомо, має досить розгалужену систему своїх установ. Одна з особливостей його правового статусу полягає у тому, що згідно з п. 1 його статуту [2], Ощадбанк є юридичною особою і з усіма своїми установами складає єдину систему банку. Стає очевидним, що юридичною особою Державний ощадний банк України визнається саме у сукупності всіх його установ, тобто як єдине ціле. Сказане свідчить про те,

що стороною укладеного договору банківського вкладу (депозиту) з участю Ощадбанку виступає не конкретна установа банку, яка прийняла гроші і видала ощадну книжку або депозитний сертифікат, а в цілому Державний ощадний банк України як юридична особа і суб'єкт права.

Предметом договору банківського вкладу є вклад (депозит) – кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти. Саме для їх зберігання та проведення операцій з ними банк і відкриває депозитні рахунки. При цьому чинне законодавство (ст. 192 ЦК) не поділяє грошові кошти на готівкові і безготівкові, а лише використовує поняття гроші (грошові кошти).

Ощадбанк України, як відомо, є державним банком і саме тому передані до його установ у вигляді вкладу грошові кошти переходять у власність держави, яка згідно з законом і виступає гарантом їх повернення. Ця особливість правового статусу Ощадбанку закріплена в ч. 2 ст. 57 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [3] і в п. 9 його статуту [2], згідно з якими «вклади фізичних осіб банку гарантуються державою». Слід особливо підкреслити, що Державний ощадний банк України є єдиним комерційним банком країни, де гарантом повернення вкладів фізичних осіб виступає держава, а сам Ощадбанк не має права в односторонньому порядку змінити умови укладеного з ним договору. У відповідності з п. 2, ч. 1, ст. 268 ЦК України на вимогу вкладника до Ощадбанку про видачу вкладу позовна давність не поширюється.

Договір банківського вкладу (депозиту) є одностороннім, оскільки у відповідності із ст. 626 ЦК України, лише банк приймає на себе обов'язки перед вкладником: зберігати його кошти, нараховувати по ним проценти, видавати заощадження за його першою вимогою тощо. У той же час, за цим договором вкладник наділений лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку перед Ощадбанком. Вкладник має право на отримання процентів по внесеному вкладу, одержання довідки про стан свого рахунку, своєчасного і в повному обсязі повернення вкладу на умовах, передбачених договором. Таким чином, односторонність договору полягає саме в тому, що за виниклим зобов'язанням права належать лише вкладнику, а обов'язки має нести Ощадний банк. На момент його укладення сторонам відомі обсяг, рівень і характер розподілу взаємних прав та обов'язків, конкретно визначено, яка із сторін і що саме «ввідає» та «отримує» взамін за цим договором. Цей оплатний договір є міновим, бо в момент його укладення сторони мають право оцінити свій власний «інтерес» (вигоду), заради якого і вступають у вказані правовідносини.

Згідно із ст. 1058 ЦК України договір банківського вкладу, в якому вкладником є фізична особа, є публічним договором. Ст. 633 ЦК України публічним визнає такий договір, в якому одна сторона – підприємець бере на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконувати роботи або

надавати послуги кожному, хто до неї звернеться. Визнання ж договору банківського вкладу публічним є додатковою гарантією повернення вкладів фізичних осіб поряд із системою гарантування банківських вкладів, що встановлюється Законом України «Про банки і банківську діяльність» [3] та Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [4]. Публічному договору з участю банку і фізичних осіб, за ст. 633 ЦК України, притаманні особливості, що позбавляють банк права встановлювати переваги для окремих вкладників. Згідно із п. 1.9 Інструкції [1] банк зобов'язаний оприлюднити умови укладення договору банківського вкладу (депозиту) шляхом розміщення інформації про це в загальнодоступному для клієнтів місці та в засобах масової інформації, а для вкладників – фізичних осіб банк зобов'язаний встановлювати однакові типові умови договору банківського вкладу (депозиту), крім випадків, передбачених законодавством України [5]. При цьому банк має надати вкладникам право вибору конкретного виду договору, розміру вкладу, строку дії договору і таке інше. Ощадбанк не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності можливостей надання споживачеві своїх депозитних послуг. У разі необґрунтованої відмови він повинен буде відшкодувати збитки, завдані споживачеві (вкладнику) такою відмовою. Актами цивільного законодавства можуть бути встановлені правила, обов'язкові для сторін при укладенні і виконанні публічного договору, а умови публічного договору повинні встановлюватися однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги.

Зобов'язання Ощадбанку по конкретному договору банківського вкладу (депозиту) обмежуються розміром тієї грошової суми, яка переходить у його власність і обліковується на рахунку вкладника. Однак, норми параграфу 3 гл. 71 ЦК України про «Банківський вклад» розміщені не серед зобов'язань, що спрямовані на передачу права власності, а знаходяться серед договорів по наданню фінансових послуг. За визначенням В.А. Васильєвої, послуга – це вид суспільного блага, за допомогою якого задовольняються потреби шляхом вчинення суб'єктом дій, у корисних властивостях яких і полягає суб'єктивний інтерес особи. Коли відносини з приводу надання послуг ведуть до встановлення юридичних прав та обов'язків і, у зв'язку з цим, потрапляють у поле зору приватноправового регулювання, можна говорити про зобов'язальноправові відносини, предметом яких і є послуги. Коли ж учасниками таких правовідносин виступають спеціальні суб'єкти цивільного права – особи, зайняті при цьому здійсненням підприємницької діяльності у сфері товарообороту, ми маємо справу з комерційним зобов'язальним правовідношенням з надання послуги (комерційною послугою), шляхом надання якої і задовольняється інтерес суб'єкта [6].

Надання Ощадбанком послуги невіддільне від діяльності особи послугонадавача, а корисний ефект такої діяльності не виступає у вигляді певного осяжного матеріального результату, а полягає, як зауважує В.В. Луць, в самому процесі надання послуги [7, с. 244]. Сказане дає підстав стверджувати

про надання Ощадбанком фінансових послуг своїм вкладникам і необхідності розповсюдити на ці відносини норми Закону України «Про захист прав споживачів». При цьому слід погодитись з Я.М.Шевченко у тому, що з розвитком банківської справи та виникненням безготівкових розрахунків економічна і правова ціль та модель договору банківського вкладу змінилася. Його каузою (ціллю) в сучасних умовах для вкладника є вже не зберігання коштів, а отримання доходу [8, с. 204]. Для Ощадбанку такою ціллю є залучення грошових коштів фізичних осіб з метою формування кредитних ресурсів і подальшого їх використання в банківських операціях.

Слід також додати, що банк сплачує вкладнику проценти за користування його грошми, яке (на відміну від інших об'єктів цивільного права) передбачає і одночасне розпорядження ними. Це дає підставу погодитись з позицією тих авторів, які право користування грошми вкладників ототожнюють з правом розпорядження, а договірне право – з правом власності на них [9, с. 24]. Однак при цьому, важливо не змішувати право власності вкладника на свої заощадження (як віртуально існуючий еквівалент певної грошової суми) і право власності на ті грошові кошти, які він за договором передає Ощадбанку. Банк виступає фінансовим посередником, який за умови укладення договору набуває право на свій розсуд в подальшому використовувати і розпоряджатись ними. Таким чином основне правомоччя власника – розпорядження, зберігається за вкладником, а тому слід погодитись з тими вченими, які розглядають ці гроші як об'єкт зобов'язального права вимоги, а не як об'єкт речового права [10, с. 17]. На користь цієї позиції свідчить і Рішення Конституційного суду України за № 13-рп /2001 (справа про заощадження громадян) від 10 жовтня 2001 р., в якому вищий судовий орган країни право власності громадян на грошові вклади відніс до їх конституційного права. При цьому суд підкреслив, що згідно із ст. 41 Конституції право приватної власності є непорушним і не може бути обмеженим крім випадків, передбачених ст. 64 Конституції України.

Залучаючи депозитною діяльністю грошові кошти населення, Ощадбанк сприяє й зміцненню фінансового стану держави. За словами Г.Ф. Шершеневича, користуючись економічними властивостями грошей, держава надає їм юридичну властивість – служити платіжним засобом [11, с. 171]. Відносно природи грошей і грошових зобов'язань Л.А. Лунц відмічав, що розкрити їх юридичне поняття можливо лише шляхом аналізу функцій, які вони виконують в господарській діяльності, економічне поняття грошей завжди зостається джерелом усунення прогалін їх юридичного визначення [12, с. 24]. Отже, гроші в економічному і юридичному сенсі не співпадають.

Свого часу в ЦК УРСР 1963 року майновим відносинам покладам громадян було присвячено лише дві статті (384 і 386 ЦК УРСР). В чинному ЦК України 2003 року правове регулювання цих відносин по договору банківського вкладу (депозиту) здійснюється нормами восьми статей (1058-1065 ЦК України). Однак збільшення їх числа не вирішило проблем правових наслідків порушення банком прав

своїх вкладників, оспорювання та забезпечення реального виконання ним умов укладеного договору. Це питання, однак, досить чітко вирішено в законодавстві більшості країн Європи. Тому, наступним кроком в напрямку забезпечення гарантій прав фізичних осіб на внесені ними в банк грошові кошти повинно бути вдосконалення чинного законодавства шляхом внесення відповідних змін, і в тому числі, до глави 71 ЦК України. Усунення ж існуючих прогалин в законодавстві лише на рівні підзаконних нормативних актів буде половиною мірою вирішення цієї проблеми. Шлях економії правової норми теж міг би бути виправданим, оскільки Закон України «Про банки і банківську діяльність» [3] вже частково врегулював ці відносини. З урахуванням негативного досвіду Держощадкас, цей закон у значно більшій мірі забезпечив гарантії повернення вкладів фізичних осіб шляхом визнання Державного ощадного банку України спеціалізованим комерційним банком з державною гарантією збереження в ньому вкладів фізичних осіб та повернення їх на першу вимогу вкладників.

Наслідки порушення Ощадбанком прав вкладників та оспорювання ними укладених договорів банківського вкладу сьогодні регулюються нормами загальної частини ЦК України і відомчими нормативними актами. Значно краще це питання вирішено в Цивільному Кодексі Російської Федерації (далі – ЦК РФ), який містить і більше норм (11 статей), присвячених депозитним відносинам. Згідно із ст.840 ЦК РФ, банки зобов'язані забезпечувати повернення вкладів громадян шляхом обов'язкового їх страхування, а у випадках передбачених законом – і іншими заходами. За цією нормою ЦК РФ, повернення вкладів громадян банком, в статутному капіталі якого більше 50% акцій або долі участі має держава або муніципальні утворення, гарантується їх субсидіарною відповідальністю за вимогою вкладника. ЦК РФ встановлює, що при укладенні договору банківського вкладу банк зобов'язаний надати вкладнику інформацію про забезпечення повернення вкладу. В разі невиконання цих, передбачених законом чи договором обов'язків та при втраті забезпечення чи погіршенні його умов, вкладник має право вимагати негайного повернення вкладу, сплати процентів і відшкодування завданих збитків.

Відсутність таких норм в ЦК України дало простір для врегулювання цих відносин нормативними актами Національного банку України (далі – НБУ) та Ощадбанку, які, на жаль, захищають переважно відомчі інтереси. Вкладник за договором і одночасно споживач банківських послуг змушений при його укладенні погоджуватись з запропонованими йому Правилами і Положеннями. Зрозуміло, що маючи право на укладення договорів банківського вкладу (депозиту) з фізичними особами, Ощадбанк в більшій мірі забезпечує при цьому власну фінансову могутність, ніж якомога краще задоволення потреб вкладників. Такий стан справ не сприяє розвитку нормотворчості в цій сфері, звужує і зводить нанівець обсяг цивільної дієздатності фізичної особи при укладенні нею банківських договорів. Позитивні ж надбання ЦК РФ обов'язково

повинні бути враховані законодавцем при внесенні змін до ЦК України.

Передбачені ст.16 ЦК України універсальні засоби захисту суб'єктивних цивільних прав не захищають вкладника – фізичну особу і у тих випадках, коли банк буде визнаний неплатоспроможним. Саме тому законодавець поряд із загальними нормами цивільно-правової відповідальності встановив спеціальні, додаткові засоби превентивного характеру, які передбачені актами банківського законодавства і надають вкладникам додаткових гарантій у разі порушення їх суб'єктивних цивільних прав.

Гарантії збереження коштів фізичних осіб на випадок банкрутства комерційного банку забезпечує Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який формується за участю НБУ і комерційних банків – учасників фонду. У відповідності із Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [4] Фонд повертає вклад з відсотками на суму не більше 200 тис. грн. У разі розміщення вкладником в одному банку кількох вкладів, Фонд відшкодуватиме лише загальну суму вкладів, включаючи відсотки, але не більше встановленого розміру відшкодування. Це захищає інтереси більшості дрібних вкладників, які формують значний обсяг заощаджень. Фінансово забезпечені вкладники теоретично можуть дробити свої вклади по 200 тис. грн. і відкривати рахунки у різних банках, однак вони на це, як правило, не йдуть. З моменту заснування Фонду гарантована сума збільшувалась вже 11 разів і зростає за цей час у 400 разів.

Вклади фізичних осіб в Ощадбанку номінально, за декларативною нормою його статуту, гарантує держава. Однак ніде в чинному законодавстві не сказано про розмір сум її гарантій, умовах, порядку і строках відшкодування вкладів. Ощадбанк забезпечує гарантії своїм вкладникам через участь в діяльності Фонду, виплата ж вкладів збанкрутілого банку розтягується на роки, значну частину цих грошей «з'їдає» інфляція або девальвація. Обсяг Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на сьогоднішній день становить близько 16 146,7 млн. грн., що є вкрай недостатнім при банкрутстві такої кількості комерційних банків.

Для підвищення ефективності гарантування інтересів вкладників допускається збільшення максимальної суми компенсації з боку Фонду. Однак зобов'язати банки платити більше – не найкраще вирішення проблеми насичення Фонду. Підняття суми внесків «гаранту вкладів» позначиться на вкладниках, оскільки банк буде змушений підвищити ставку за кредитами, що стане ще одним податком, збільшення якого позначиться на вартості депозиту. До того ж таке підняття планки сплати відсотків лише знизить дохідність операцій банків і не вирішить проблеми по суті.

Зобов'язання між Ощадбанком і Фондом носить субсидіарний характер до основного зобов'язання по вкладу (депозиту), виконання якого воно має забезпечити. По відношенню до вкладника, як кредитора, поряд з основним боржником – Ощадбанком, виступає Фонд – субсидіарний боржник. Однак, при субсидіарному виконанні зобов'язань все, що не в змозі виконати один із

боржників, виконується іншими. Неможливість виконання зобов'язання з боку банку підтверджується відкриттям ліквідаційної процедури та призначенням ліквідатора. За цих підстав Фонд має у повному обсязі виконати зобов'язання перед вкладником за договорами незалежно від розміру вкладу та процентів.

На відміну від вимог ст. 560 ЦК України, за якою Фонд (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого зобов'язку, він не може цілком гарантувати вкладнику (кредитору і бенефіціару) повернення вкладу з процентами за першою вимогою вкладника. Хоча Фонд і є організацією, яка спеціалізується виключно на гарантуванні вкладів фізичних осіб, його субсидіарне зобов'язання виникає лише у випадках припинення діяльності банку-боржника шляхом ліквідації і неможливості ним внаслідок банкрутства виконати в повному обсязі своє грошове зобов'язання перед вкладником. При цьому банк не надає вкладнику, як своєму кредитору, договірної гарантії, а при невиконанні ним зобов'язання Фонд сплачує лише ту частину боргу, яка визначена законом без згоди вкладника. За ЦК України, гарант має знати усі істотні умови договору з участю бенефіціара і принципала, однак в нашому випадку Фонд взагалі відсторонений від цих відносин. Особливість суб'єктного складу полягає і в тому, що у відносинах не приймає участі бенефіціар, а лише Фонд, як своєрідний гарант і банк – принципал. Зобов'язання виникає на підставі вимог закону, незалежно від їх волі. Банк по факту ліцензії на залучення до вкладів грошових коштів фізичних осіб має відраховувати визначений законом свій внесок Фонду, який не вправі відмовити йому в гарантуванні вкладів або змінити умови закону. Ощадбанк при цьому не має права припинити відрахування, а Фонд – відкликати гарантію.

Отже, гарантія Фонду гарантування вкладів не є моделлю цивільно-правового інституту гарантії, яка передбачена ст. 560 ЦК України. Гарантія Фонду, хоча і має риси самостійного зобов'язання, носить позадоговірний характер, а вкладник відсторонений від розробки її умов. Окрім того, що вкладники нічого не знають про зобов'язання Фонду, вони, як свідчить судова практика, взагалі не пред'являють Фонду ніяких вимог про виконання ним грошових зобов'язань на їх користь. Модель відшкодування, закріплена в Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», є явно недостатньо для захисту прав вкладників. Тому доцільним буде на рівні закону надати їм такі права, які забезпечать реальну можливість в повному обсязі відшкодувати завдані збитки незалежно від розміру вкладу і відсотків.

Мізерні відрахування до Фонду, рівно як і «пожежна допомога» НБУ, не захистять повною мірою права вкладників. Повне відшкодування вкладів застосовують Туреччина, Мексика, Еквадор, а часткове діє в 62 країнах світу (в країнах – членах Євросоюзу, США та Канаді). У 1933 році після економічної кризи у США була запроваджена Федеральна система страхування депозитів, а Федеральна корпорація страхування депозитів цієї країни стала прообразом системи гарантування

вкладів у Канаді, Великій Британії, Японії та інших країнах [13].

Подібним шляхом пішов і законодавець Російської Федерації, прийнявши 23 грудня 2003 р. Федеральний Закон «Про страхування вкладів фізичних осіб в банках Російської Федерації». Таке страхування здійснюється в обов'язковій формі за рахунок страхових платежів усіх банків, що мають дозвіл на залучення до вкладів коштів фізичних осіб. Вигодонабувачами в цих страхових зобов'язаннях визнаються вкладники – фізичні особи, які уклали договір банківського вкладу або банківського рахунку [14, с. 55].

Вищесказане дає підстав стверджувати, що подальше вдосконалення цивільного законодавства про договір банківського вкладу (депозиту) потребує забезпечення балансу прав і інтересів усіх сторін в договірних конструкціях та пріоритетний захист споживачів ощадних послуг. Захисту вкладників та підвищенню гарантій повернення заощаджень фізичних осіб сприятиме введення обов'язкового страхування банківських вкладів (депозитів), в тому числі і в установах Державного ощадного банку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах: інструкція, затверджена Постановою Правління НБУ від 12 листопада 2003 р. № 492 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 грудня 2003р. за № 1172/8493.
2. Статут Державного Ощадного банку України. – Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.02.2003 № 261.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.
4. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.
5. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 3.12.2003р. за №516. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 грудня 2003р. за №1256/8577.
6. Васильєва В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг: монографія. – ІваноФранківськ: ВДВ ЦІП Прикарпатського Національного ун-ту імені Василя Стефаника, 2006. – С. 95.
7. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. / В.В.Луць. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 576.
8. Цивільне право України. Академічний курс: підруч. у 2 т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 2. Особлива частина. – К.: Ін Юре. – 2003. – С. 408.
9. Артёмов В.В. Договор банковского вклада и защита прав потребителей: иной взгляд // Банковское право. – 2002. – № 4. – С. 22-25.
10. Суханов Е.А. Комментарий к главам 42-45 ГК РФ//Хозяйство и право. – 1996. – № 7. – С. 3-26.
11. Шершеневич Г. Ф. Учебник торгового права. – М. – 1994. – С. 335.
12. Лунц Л.А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве. – М. – 1999. – С. 350.
13. Банківська система та її стабільність. Юридичний вісник України. – 2006. – №7. – 13 січня. – С. 3.
14. Корнилова Н.В. Закон о страховании банковских вкладов // Российская юстиция. – 2006. – № 1. – С. 55-58.